

In het kader van de nieuwbouw van het Gasthuishofje door de Gestichten van Weldadigheid vond er in 2016 archeologisch onderzoek plaats binnen de contouren van de bouwput. De locatie heeft een schat aan informatie opgeleverd over het ontstaan van de stad en het stedelijk leven in de middeleeuwen en daarna. De vindplaats is gelegen op een van de hogere delen van het centrum van Doesburg. Geomorfologisch gezien ligt de site op het rivierduin. De top van het rivierduinzand ligt tussen 10,71 en 11,23 m +NAP. Het terrein loopt licht op richting het zuidoosten, richting de Gasthuiskerk die niet geheel onverwacht op een van de hoogste punten van de stad gebouwd is. De top van het rivierduinzand ligt bijvoorbeeld gemiddeld 0,5 m hoger dan op de in 2014 en 2015 opgegraven locatie bij het nieuwe Sint Elizabethgasthuis aan de Kloosterstraat. Een dergelijke hoog gelegen locatie is gunstig voor bewoning. De oudste aangetroffen resten van menselijke activiteiten stammen uit het mesolithicum. Het gaat om relatief weinig vuursteen artefacten die overal op het Doesburgse rivierduin worden aangetroffen. Opvallend genoeg ontbreekt vervolgens ieder spoor van menselijke bewoning tot aan de ijzertijd. In de loop van de midden ijzertijd (vanaf ca. 350 voor Chr.) is het terrein in ieder geval in gebruik. De aard van de vindplaats blijft door het lage aantal sporen onduidelijk. Wellicht gaat het om de rand van een nederzetting met niet meer dan een klein aantal paalkuilen van bijvoorbeeld spiekers. Resten van een voor die tijd gebruikelijke woonstalboerderij zijn in elk geval niet aangetoond. Deze zal echter niet ver weg hebben gelegen. Van het urnenveld, waar resten van vermoed werden, zijn geen sporen gevonden. De oude akkerlaag die het rivierduin afdekt leverde geen aanwijzingen op voor gebruik in de Romeinse tijd, de vroege of de volle middeleeuwen. De oude akkerlaag, die primair ontstaan is in de loop van de ijzertijd, is op basis van het vondstmateriaal pas weer in de 13e eeuw in gebruik genomen, net zoals bijvoorbeeld is aangetoond bij het onderzoek aan de Kloosterstraat en bij het ontgraven van het gat voor de diftarcontainer aan de Markt. Dit sluit overigens goed aan bij het historische beeld van een plotsklaps ontstaan van de stedelijke nederzetting Doesburg als gevolg van een grafelijke stadsstichting. Een boerderijplattegrond van het type Gasselte B, die met een oost-west oriëntatie in de opgraving is aangetroffen, wijst samen met een naastliggende schuur met dezelfde oriëntatie ook op een ingebruikname van het terrein in de 13e eeuw. Deze gebouwen lagen binnen de reeds omwalde stad, maar daarbinnen moet nog veel ruimte geweest zijn voor agrarische activiteiten. Deze agrarische component was niet het relict van een prestedelijke fase maar hoorde kennelijk bij de economische en ruimtelijke opzet van de stadsstichting. Ook in Zutphen is dit aangetoond bij de stichting van de Nieuwstad. De boerderij is pas in de loop van de 14e eeuw gesloopt. Als de aanname juist is dat dit perceel betrekking heeft op de overdracht van gronden van de weduwe Otto van Kekerdom aan het Gasthuis is het jaartal bekend: 1368. In dat jaar kwamen de gronden aan het dan al bestaande Gasthuis. Hoewel de boerderij verdween, bleef toch een relict van het oude erf bewaard in de vorm van de erfbegrenzing. De greppel waarvan het gebruik is terug te volgen tot in de 14e eeuw, blijft als terreingrens bestaan tot in de tegenwoordige tijd. Het laatst werd deze gemarkeerd door de van noord naar zuid lopende 19e-eeuwse tuinmuur. Al met al lijkt de bestaande percelering voor een deel minimaal 700 jaar oud te zijn. Daar waar een (markt)straat als de Koepoortstraat van meet af aan een stedelijk karakter heeft gehad, had in elk geval dit deel van de stad in de vroegste fase nog een agrarisch karakter. Nadat het boerenerf in de 14e eeuw verdween is het terrein aanzienlijk opgehoogd. Logischerwijs heeft dit een verband met de terreindepressie naast de rivierduintop waarvan hier sprake is. De 14e eeuw staat bekend om wateroverlast van de IJssel en Oude IJssel. Een deel van de stad aan de noordoostzijde spoelde door riviererosie zelfs weg. De ophoging van de tuin lijkt in een aantal fasen tot stand te zijn gekomen. Vooral de grote hoeveelheid munten lijkt een goed handvat te bieden in de fasering van deze ophoging. Omdat het onderzochte terrein sinds de 14e eeuw eigenlijk vooral als binnenterrein gefungeerd heeft, is het te beschouwen als een grote tuin die in bepaalde perioden opgehoogd werd met vruchtbaar mestige grond. Meer specifiek is de ophoging vanwege het hoge aantal munten geduid als mest van de markt aan de Koepoortstraat. Wat daar mede voor pleit -en niet voor een herkomst uit bijvoorbeeld beerputten- is het ontbreken van grote hoeveelheden huishoudelijk afval zoals scherven. De spreiding door de tijd heen laat zien dat niet in alle perioden evenveel opgehoogd (dat wil zeggen, met straatdrek bemest) werd. Na een eerste piek in de 14e eeuw zijn in elk geval de pieken in de tweede helft van de 15e eeuw, de tweede helft van de 16e eeuw en de 17e eeuw aan te wijzen als momenten waarop het terrein intensief zal zijn bemest en opgehoogd. In de 18e eeuw neemt het aantal muntvondsten opvallend af. In die periode komt het Molenveld ten oosten van de binnenstad binnen de nieuwe vestingwerken, de Linies, te liggen. Het Molenveld gaat dan een belangrijke rol spelen in de voedselvoorziening van de stad. De mest- en

afvalstromen van de stad zouden zich voortaan in eerste instantie richten op dat gebied. In de tweede helft van de 18e eeuw neemt het aantal muntvondsten weer toe, maar ook het huisafval is dan volop aanwezig in de tuinen. Verder geven de munten interessante indicaties voor handelsstromen. Een mooi voorbeeld zijn de 14e-eeuwse penningen uit Lund (nu Zweden, toen Denemarken) en Engeland, landen waarmee Doesburgse kooplieden handel dreven. Doordat het onderzochte terrein eigenlijk een binnenterrein was van het Gast-huis en de overige bebouwing aan de omliggende straten, is het terrein zeker in het centrale deel tamelijk leeg geweest. In het zuidelijk deel van de opgraving werden de resten van de ziekenzaal of het gastenverblijf blootgelegd, gedateerd in de eerste helft van de 15e eeuw. Bovengronds staat overigens nog een groot deel van het verlengde van dit pand. Het gaat om de Gasthuisstraat 21. Van mogelijk iets oudere datum, 14e- of mogelijk 15e-eeuws, is de kelder S177. Tot welk gebouw de kelder behoorde is op grond van de beperkte hoeveelheid historische gegevens niet met zekerheid te zeggen. Het kan bij een huis behoord hebben dat aan het Hogestraatje stond. Het stond in elk geval op het achtererf ervan. Wel bood het binnenterrein bij uitstek plaats voor waterputten en de nodige beerputten en kuilen. De oudste tonput waarvan met zekerheid iets gezegd kan worden qua dendrochronologische datering dateert van 1360 of iets later en was gelegen op het Gasthuisterrein. Ook het vondstmateriaal uit de opvulling stamt uit de late 14e eeuw. Het is verleidelijk de aanleg van de waterput te koppelen aan de overdracht van het perceel aan het Gasthuis in 1368. De ton zal de eerste jaren kort na 1360 als container van wijn of bier hebben gefunctioneerd en daarna secundair als put zijn gebruikt. Een tweede put met opvallend dezelfde dendrochronologische datering bevat veel jonger materiaal in de vulling en moet in de vroege 17e eeuw gedempt zijn. Het lijkt niet logisch dat de put zo lang in gebruik is geweest, maar de spintgrens ontbrak. Een jongere datering van de aanleg is dus goed mogelijk. Een gemetselde dubbelwandige waterput hoort thuis in de 18e eeuw en moet aan de bebouwing langs de Paardenmarkt toebehoord hebben. Van de jongste waterputten, daterend uit de 19e eeuw is er één toe te wijzen aan het Gasthuis. Een tweede bakstenen waterput behoorde bij de huizen aan het Hogestraatje. Een ronde beerput van hergebruikte, holle en bolle dakpannen is vermoedelijk aangelegd aan tussen 1575 en 1625. In deze periode werd de golfpan massaal op de Doesburgse daken toegepast. Er was sprake van veel herbouw van huizen met oorlogschade als gevolg van de Tachtigjarige Oorlog en veel oude, middeleeuwse pannendaken werden vervangen door golfpannen. Van de oude dakpannen werden beerputten gemaakt, die overigens heel kenmerkend zijn in de IJsselsteden in deze periode. Vondstmateriaal uit de onderste vulling dateert het buiten gebruik raken van de put op het einde van de 18e eeuw. Een van de vragen in het PvE behelsde het koppelen van eigenaren aan aangetroffen gesloten vondstcomplexen. In slechts een enkel geval bleek dit vrij eenvoudig. De grote beerkuil S195 uit het derde kwart van de 16e eeuw ligt overduidelijk op het Gasthuisterrein en is er daarom ook direct mee in verband te brengen. In de strook nabij de tuinmuur liggen vrij veel vondstrijke beerkuilen en enkele beerputten. Veel van de vondstcomplexen blijken te dateren uit de late 18e eeuw. In die tijd heeft echter een vrij snelle wisseling van eigenaren plaats gehad zodat de aan de vondstcomplexen te koppelen eigenaren niet met zekerheid aan te wijzen zijn. De laatste eigenaar van het latere kazerneperceel lijkt in elk geval de meest prominente zijn geweest. Het gaat om de patriot Van Buckevoort. Hij heeft namens de Staten van Gelderland nog zitting gehad in de Staten Generaal. In elk geval verkoopt hij het pand aan de Paardenmarkt door aan de Staat, die er vervolgens een kazerne vestigt. Erg in het oog springend qua welstand en luxe waren de vondstcomplexen in elk geval niet. Vergeleken met het vondstcomplex dat gevonden is aan de Kloosterstraat (2014) valt het ontbreken van luxe glaswerk op. Ook bijzondere porseleinen stukken ontbreken. Het is altijd de vraag waar vandaan dit het afval afkomstig is. Ligt de beerput van een rijk huishouden onder de keukens dan hoeven daar niet veel luxe materiaalgroepen in aangetroffen te worden. Die kunnen in andere afvalstromen of putten verdwenen zijn. De sobere keramische component in de beerput onder de keuken van de Hof van Heeckeren (topelite) in Zutphen is daarvan een mooi voorbeeld. Het glas en organisch afval toonden wel het beeld van luxe en status. Hoewel er bovengronds niets meer te zien is van de kazerne, lijkt het er op dat ondergronds nog resten bewaard zijn gebleven. Van het kazernegebouw zijn een grote beerput en een waterkelder ondergronds behouden. De waterkelder moet op basis van de kadastrale minuut van 1832 tegen het hoofdgebouw aan hebben gelegen. Ter plaatse was ook een uitbouwje zichtbaar. Dit zal ongetwijfeld hebben gediend als pomphuisje. Het stuk muur dat er tegenaan lag was van oudere datum. Reden om de beerput toe te wijzen aan de kazerne is dat het bouwje op die plaats op het kazerneperceel staat afgebeeld op de kadastrale minuut.

Logischerwijs gaat het om een latrinegebouw. Verdere aanwijzingen voor militaire aanwezigheid op het terrein zijn te vinden in de aanwezigheid van vier musketflinthouders, twee Franse uniformknopen, een uit de periode 1792-1793 en één uit de Napoleontische tijd. Daar het in alle gevallen gaat om detectievondsten uit de bovengrond is het lastig te zeggen of de objecten uit primaire context komen. Twee uniformknopen met het cijfer 13 zijn in elk geval te koppelen aan de periode waarin een deel van het terrein werd gebruikt als kazerneterrein. Het gaat om de uniformknopen van het 13e infanteriebataljon dat in de periode 1830-1832 in Doesburg gelegerd lag. Wat verder pleit voor de aanwezigheid van grote groepen mensen, militairen, is de vondst van een aantal gemerkte aardewerken potten en kommen.